

Diāna Laiveniece

Liepājas Universitāte, Latvija

Linda Lauze

Liepājas Universitāte, Latvija

STUDENTU LINGVISTISKĀ ATTIEKSME PRET KĻŪDĀM SVEŠVALODU APGUVĒ UN LIETOJUMĀ

Kopsavilkums. Pieaugot saziņas intensitātei, pieaug valodā pieļauto kļūdu daudzums. Mūsdienās svešvalodas apguve un lietojums bieži notiek paralēli, un valodas kļūdas ir šī procesa dabiska sastāvdaļa, taču tas nenozīmē, ka ar tām jāsamierinās. Pētījuma pamatā ir dati, kas iegūti no sociolingvistiskas aptaujas, kura tika veikta 2018. un 2019. gadā un kurā anonīmi piedalījās četru augstskolu 253 dažādu tautību un specialitāšu, kā arī atšķirīgu studiju līmeņu studenti no Liepājas, Ventspils un Rīgas. Vairumam respondentu latviešu valoda ir dzimtā valoda, nelielai daļai tā ir otrā valoda vai svešvaloda. Aptaujātie studenti atšķiras arī pēc apgūto svešvalodu veida un skaita. Rakstā atspoguļots pētījuma turpinājums (pirmā posma rezultātus sk. Laiveniece & Lauze, 2020), tā mērķis ir raksturot studentu lingvistisko attieksmi pret kļūdām svešvalodas apguvē un lietojumā: kā vērtēt kļūdas, vai kļūdas vispār ir pieļaujamas, kas tās ietekmē un kā tās novērst. Pētījuma gaitā tika izvirzīts pieņēmums: jo vairāk svešvalodu apgūst, jo vairāk toleranta lingvistiskā attieksme veidojas pret kļūdām, kas tiek pieļautas, runājot svešvalodā. Tomēr aptaujas materiāla analīze to neapstiprināja. Liela daļa respondentu kļūdišanas saista ar valodas apguves procesu. To, vai, runājot svešvalodā, ir/nav pieļaujamas kļūdas, nosaka saziņas situācija un mērķis, ko valodas lietotājs parasti apzinās. Taču valodas apguves līmenis ietekmē to, vai izdodas īstenot saziņas situācijai un mērķim nepieciešamo runas kvalitāti.

Atslēgvārdi: kļūdu cēloņi; kļūdu novēršana; lingvistiskā attieksme; studenti; svešvalodas apguve; svešvalodas lietojums; valodas kļūda.

Ievads

Pieaugot saziņas intensitātei, pieaug valodā pieļauto kļūdu daudzums. Tas attiecas gan uz dzimto valodu, īpaši rakstveidā, gan uz svešvalodu.

Valodas apguvē tiek šķirtas divu veidu kļūdas:

- nejaušas kļūdas (angl. *error*), kas rodas starpvalodas ietekmē un kas atbilst valodas apgūvēja tā brīža kompetencei, bet šī kompetence vēl neatbilst mērķvalodas normām;
- izpildījuma kļūdas (angl. *mistake*), kad valodas lietotājs savu kompetenci kādu noteiktu iemeslu dēļ nespēj adekvāti īstenot (EKPVA, 2006, p. 136).

Latviešu lingvodidaktikā šos gadījumus nešķir, un arī termins ir viens – *valodas kļūda*: „Skaņas, skaņu kopas, vārda, teikuma, teksta izrunas vai rakstības neatbilstība pareizrunas vai pareizrakstības normām.” (LTSV, 2011, p. 94) Angļu lingvodidaktikā, īpaši runājot par angļu valodas kā otrās valodas apguves pētniecības aizsākumiem, terminu *mistake* un *error* lietojums tiek saistīts ar to, vai kļūda uzlūkojama par sistēmisku (*error*) vai nesistēmisku (*mistake*) (Corder, 1967, p. 166). Tādējādi sistēmiskas kļūdas tiek saistītas ar nepietiekamu kompetenci otrajā valodā, bet nesistēmiskas kļūdas pamatā tiek attiecinātas uz dzimtās valodas lietojumu. Tas ir šķīrums, kas balstīts uz valodas kompetenci (zināšanām par kādas valodas sistēmu un lietojuma normām) un valodas performanci jeb reālo izpildījumu, kas lielākoties ir spontāns (sk. arī Karra, 2019). Dzimtajā valodā pieļautās atkāpes no valodas normām bieži tiek skaidrotas ar steigu, kas rada paviršību, arī ar dažādiem ekstralingvistiskiem aspektiem (atmiņas traucējumiem, nogurumu, uzmanības novirzi u. c.), taču dažkārt iemesls var būt arī zināšanu trūkums par valodas normatīvo lietojumu. Savukārt kļūdas, kas tiek pieļautas saziņā svešvalodā, visbiežāk ir izraisītas tieši nepietiekamu zināšanu dēļ, lai gan arī ekstralingvistiskajiem faktoriem, protams, var būt ietekme uz valodas lietojumu. Kā attiekties pret kļūdām svešvalodas lietojumā, kā tās noteikt, identificēt un – galvenais – kā tās novērst, ir svarīgākie aspekti, kam pievērsta uzmanība plašāka pētījuma otrajā posmā, kas atspoguļots šajā publikācijā.

Pētījuma pirmajā posmā (Laiveniece, Lauze, 2020) tika noskaidrota studentu vispārējā lingvistiskā attieksme pret kļūdām, runājot svešvalodā, kā arī viņu individuālā pieredze un attieksme pret aizrādījumiem uz pieļautajām kļūdām, par kļūdu labošanu un to ietekmi uz svešvalodas prasmes uzlabošanu.

Lingvistiskā attieksme tiek definēta kā „dažādu etnosu, sociālo grupu un indivīdu subjektīvo faktoru komplekss – valodas uztveres īpatnības, attieksme pret dažādām valodām un valodas situācijas regulēšanas mehānismiem” (VPSV, 2007, p. 219). Svešvalodu apguves jautājumu analizē būtu lietderīgi paplašināt šī termina izpratni, izmantojot kognitīvo pieeju, kurā tiek atzīts, ka klausītāja lingvistisko attieksmi pret to, kā runātājs lieto valodu, veido trīs komponenti: kognitīvais (angl. *cognitive*), afektīvais (angl. *affective*) un uzvedības (angl. *behavioural predisposition*) (Cargile et al., 1994, p. 214). Ina Druviete norāda, ka kognitīvais komponents ir saistīts ar „pārlicību par

kādu jautājumu, piemēram, par kāda vārda vai izteikuma pareizību”, afektīvais komponents „atspoguļo izjūtas, piemēram, izdzirdot kādu valodu vai valodas variantu”, bet uzvedības komponents parāda „reālo rīcību” (Druvieta, 2021, p. 20). Šajā pētījumā svarīgākais ir lingvistiskās attieksmes kognitīvais komponents, taču dažu ar svešvalodas kļūdām saistītu aspektu traktējumā respondentu komentāros saskatāmas norādes uz faktoriem, kas saistāmi ar afektīvo un uzvedības komponentu.

Pētījuma pirmajā posmā radās vairāki secinājumi, uz kuriem svarīgi norādīt, pirms pievērsties pētījuma otrā posma aprakstam:

- 1) studentu vairākums apzinās, ka viņu svešvalodas lietojumā ir iespējamās kļūdas, tāpēc lūdz, lai kāds, kuram šīs valodas prasme ir augstākā līmenī, uz kļūdām norāda;
- 2) studenti ir pārliecināti, ka kļūdas valodas apguves procesā ir jālabo, jo tas paaugstina svešvalodas apguves kvalitāti, neļauj kļūdām nostiprināties un nodrošina valodas pareizumu;
- 3) studenti uzskata, ka saziņas kvalitāti visvairāk ietekmē leksikas kļūdas, bet gramatiskās nepilnības – daudz mazāk.

Kopumā šie secinājumi liecina par valodas apguvēju ieinteresētību savas valodas kompetences paaugstināšanā, tiesa gan – lielāku akcentu liekot uz vārdu krājuma paplašināšanu, nevis izteikumu gramatisko precizitāti.

Metode un pētījuma materiāls

Mūsdienās svešvalodas apguve un lietojums bieži notiek paralēli, tādējādi viens otru ietekmējot. Process var būt nepārtraukts un laikā neierobežots, un valodas kļūdas ir likumsakarīga šī procesa sastāvdaļa. Pret tām būtu jāattiecas neitrāli, taču tas nenozīmē, ka ar kļūdām jāsamierinās. Pētījuma mērķis ir raksturot studentu lingvistisko attieksmi pret kļūdām svešvalodas apguvē un lietojumā, pievērsties šādiem aspektiem:

- 1) kā vērtēt kļūdas – vai kļūdas ir normāla parādība

svešvalodas apguves procesā, kam nav jāpievērš uzmanība, vai tomēr – slikta valodas lietojuma pazīme, kas jāizskauž?

2) vai kļūdas ir pieļaujamas, runājot svešvalodā, – kāpēc jā vai kāpēc nē?

3) kas tās ietekmē – cik lielā mērā kļūdu rašanos ietekmē dzimtā valoda, cita iepriekš apgūta svešvaloda, nepietiekama mācīšanās un nepietiekama vingrināšanās valodas lietojumā praksē, t. i., reālā saziņā, nevis mācību situācijās?

4) kā kļūdas novērst – kas konkrēti jādara, lai uzlabotu svešvalodas zināšanas un attiecīgi – valodas lietojuma kvalitāti?

Pētījuma pamatā ir aptaujas rezultāti, kas iegūti 2018. gada decembrī un 2019. gada janvārī. Par pētniecības metodi ir izraudzīta sociolingvistiska aptauja, kas ietver slēgtus un atvērtus jautājumus. Tāda pieeja dod iespēju noskaidrot respondentu viedokli atbilstoši pētījuma mērķim, kā arī atklāt plašāku redzējumu par to vai citu pētījuma aspektu. Aptaujā, neskaitot vispārīgas ziņas par respondentu un viņa lingvistiskās biogrāfijas datiem, iekļauti astoņi jautājumi, bet šajā pētījuma otrajā posmā ir interpretēti dati no četriem jautājumiem.

Aptaujā anonīmi piedalījās četru augstskolu 253 dažādu tautību un specialitāšu, kā arī atšķirīgu studiju līmeņu (bakalauranti, maģistranti, doktoranti) studenti no Liepājas, Ventspils un Rīgas. Vairums respondentu ir norādījuši, ka latviešu valoda ir dzimtā valoda, nelielai daļai tā ir otrā valoda vai svešvaloda. Aptaujātie studenti atšķiras arī pēc apgūto svešvalodu veida un skaita, kas norādīts anketas sadaļā par viņu lingvistisko biogrāfiju. Visbiežāk līdzās latviešu valodai minēta angļu un krievu valoda, retāk – vācu valoda. Tas sasaucas ar vispārējiem rādītājiem par to, kuru svešvalodu prasmes ir populārākās Latvijas iedzīvotāju vidū (Kibermane, Kļava, 2016, p. 57). Nosauktas arī tādas svešvalodas kā franču, spāņu, lietuviešu, zviedru, ķīniešu u. c. Jāpiemin, ka respondentu vidū ir arī studenti, kuri kā savu specialitāti ir izvēlējušies kādas svešvalodas studijas.

Iegūtie rezultāti interpretēti deskriptīvi un kvantitatīvi. Iegūto datu apstrādei daļēji veikti procentu aprēķini, lai vērtētu, kuram no variantiem respondenti dod priekšroku, taču dažu aspektu interpretācijai uzskatāmāk

Šķīti izmantot norādes par gadījumu skaitu – sk. rezultātu un diskusiju 2. nodaļu, kur pamatojumu sadaļā sniegtās informācijas apstrādei ir izmantota atbilžu satura analīze, tāpēc rezultāti norādīti absolūtos skaitļos, nevis procentos, un 4. nodaļu, kur aplūkotas vairākatbilžu jautājumā piedāvātās izvēles un to kombinācijas. Piebilstams, ka ne uz visiem pētījuma otrajā posmā izvēlētajiem jautājumiem ir atbildējuši visi respondenti, tāpēc atbilstoši jautājumiem respondentu skaits svārstās no 253 līdz 246, kas ņemts vērā, veicot procentuālos aprēķinus.

Rezultāti un diskusija

Studentu viedoklis par svešvalodas kļūdām

Studentu viedoklis par svešvalodas kļūdām, kas tiek pieļautas gan valodas apguves procesā, gan valodas lietojumā, tika izziņāts saistībā ar trim apgalvojumiem (sk. anketas 1. fragmentu un 1. tabulu).

Līdzīgus pieņēmumus, kā norādīts šajā anketā, svešvalodas apguves procesa izpētē hipotētiski pieļauj arī citi pētnieki (Lyons, 2018; Szynalski, b.g.). Īpaši augstu tiek vērtēta valodas apguvēja spēja pašam nonākt pie atzinuma, ka svešvalodas lietojumā pieļauta kļūda (Corder, 1967, p. 165).

1. attēls

Anketas 1. Fragments

Kuram apgalvojumam Jūs piekrītat? (Lūdzam norādīt ar x atbilstošo)					
1.	Kļūdas ir normāla parādība svešvalodas apguves procesā, kam nav jāpievērš vērība.	2.	Kļūdas ir slikta valodas lietojuma pazīme, tāpēc tās ir jāizskauž jau uzreiz.	3.	Pie konstatējuma, ka tā ir kļūda, valodas apguvējam jānonāk pašam.

Respondentiem dota iespēja izvēlēties, kuram apgalvojumam viņi piekrīt. Vairums (48 %) uzskata, ka kļūdas ir normāla, dabiska parādība valodas apguves procesā: *Kļūdas ir normāla parādība svešvalodas apguves procesā,*

bet tas nenozīmē, ka tām nav jāpievērš uzmanība, ir tikai jāizvēlas atbilstošs veids, kā to darīt.

Pieci respondenti ir labojuši pirmo apgalvojumu, nosvītrotot vārdu „nav”, tādējādi veidojot izteikumu, ka kļūdas ir normāla parādība svešvalodas apguves procesā, kam ir jāpievērš vērība: *Kļūdas ir tās, kas mums palīdz augt un attīstīties, pilnveidot savu valodas lietojumu.* Vēl vairāk – dažās anketās tiek uzsvērts, ka cilvēki tādā veidā mācās, tāpēc ir svarīgi kļūdas ne vien fiksēt, bet arī izskaidrot un saprast. Īpaši tiek akcentēta vajadzība strādāt ar kļūdām:

Valodas apguvējam ir jābūt spēcīgai vēlmei kļūdas izskaust; Ja zini, ka tev ir kļūdas kādā svešvalodā, vērsies pie skolotāja un uzzini, kas tev ir jālabo savās zināšanās. Tā tu sevi pilnveidosi. Vajag izprast tematu, kurā tev ir kļūdas, lai zinātu, kā tālāk rīkoties. Piemēram, ja ir slikta izruna angļu valodā, skaties vairāk filmas šajā valodā!

Tomēr respondentu izteikumos kļūdas jēdziens nereti tiek saistīts ar psiholoģiskajiem faktoriem – bailēm runāt un kautrēšanos runāt: *Daudz kļūdas rodas no bailēm runāt svešvalodā. Bail pārteikties, bail nepareizi izrunāt vārdus utt.; Labāk izdarīt kļūdu un to piefiksēt, nekā baidīties to neizdarīt. Mācību laikā vajag lielu drosmi, jo praktiska valodu lietošana vienmēr paceļ valodas prasmes.* Bailes un kautrēšanās rezultātā var novest pie svešvalodas lietojuma barjerām: *Pēc pieredzes saku, ka pārvarēt valodas barjeru ir ļoti grūti, jo baidāmies, kautrējamies. Tam nav pamata, jo tam, kuram šī svešvaloda ir dzimtā, novērtēs jūsu centienus runāt viņu valodā.* Šādos gadījumos studentu lingvistiskajā attieksmē ir saskatāmi iepriekš minētie trīs kognitīvās pieejas komponenti. Kognitīvais komponents pauž runātāja pārliecības trūkumu par svešvalodas prasmi, afektīvais – ietver satraukumu, bet uzvedības komponents norāda uz runas darbības ierobežošanu.

32 % respondentu kļūdas vērtē kā sliktu valodas lietojuma pazīmi, tāpēc tās ir jāizskauž. Taču šis faktors netiek vērtēts viennozīmīgi. Tiek norādīti vairāki aspekti, kas saistīti ar attieksmi pret kļūdām svešvalodas lietojumā:

- nedrīkstētu pieļaut rupjas kļūdas, bet niansēm, kuras,

iespējams, pat nezina cilvēki, kuriem tā ir dzimtā valodā, nav jāpievērš uzmanība;

- kļūdas nebūtu vēlams pieļaut publiskajā runā un formālā vidē, bet ikdienas situācijās tām nebūtu pievēršama liela vērība;

- svešvalodu mācību procesā ir ļoti svarīgi ievērot valodas apguvēju līmeni – ja tēma ir par sarežģītu, kļūdu būs vairāk, un tas var likt zaudēt valodas apguves motivāciju vai pat radīt kompleksus.

Tikai 16,4 % respondentu atbalsta trešo apgalvojumu, ka pie konstatējuma, ka tā ir kļūda, valodas apguvējam jānonāk pašam. Galvenokārt tas tiek saistīts ar pamatojumu, ka tikai tādā veidā cilvēks var iemācīties valodu: *Apguvējiem varētu būt vērtīgi pašiem meklēt un labot savas kļūdas (piemēram, salīdzinot savu rakstu darbu vai runas ierakstu ar paraugu); Par progresu vislabāk norāda tas, ka valodas apguvējs pats nonāk pie secinājuma, ka ir kļūdījies, un atrod veidu, kā to izlabot.*

Vairākos gadījumos respondenti nebija varējuši izvēlēties vienu apgalvojumu, tāpēc gan kombinējuši 1) + 2) vai 1) + 3), vai 2) + 3), gan arī izvēlējušies pie apgalvojumiem pievienot „+” un „-” vai „+/-”, tādējādi ranžējot šos apgalvojumus kā „piekrītu”, „daļēji piekrītu” un „nepiekrītu”.

1. tabula

Studentu viedoklis par svešvalodas kļūdām

Kļūdas ir normāla parādība svešvalodas apguves procesā, kam nav jāpievērš vērība	Kļūdas ir sliktas valodas lietojuma pazīme, tāpēc tās ir jāizskauž jau uzreiz	Pie konstatējuma, ka tā ir kļūda, valodas apguvējam jānonāk pašam	Atbilžu variācijas ar komentāriem
48 %	32 %	16.4 %	3.6 %

Jāsecina, ka studentu viedokļi par to, kā vērtēt kļūdas gan svešvalodas apguves procesā (1. aspekts), gan valodas lietojumā (2. aspekts) ir visai atšķirīgi, bet tajā pašā laikā tie nav pretrunā viens ar otru: svešvalodu

apgūstot, kļūdas, protams, ir sastopamas, tā ir likumsakarīga šī procesa sastāvdaļa, kā uzskata gandrīz puse no visiem respondentiem, taču kļūdas nevajadzētu pieļaut valodas lietojumā, kā uzskata apmēram trešdaļa respondentu. 3. aspekts – pie konstatējuma, ka tā ir kļūda, valodas apguvējam jānonāk pašam – apstiprina raksta sākumā izteikto: svešvalodas apguve un lietojums bieži notiek paralēli, tādējādi viens otru ietekmējot. Pieaugot svešvalodas lietojuma intensitātei runā un rakstos, īpaši sazinoties mutvārds ar citiem mērķvalodā runājošiem (par respondentu lingvistisko attieksmi pret kļūdām svešvalodas runas formā sk. nākamajā nodaļā), valodas apguvējs/lietotājs var sākt savas kļūdas apzināt pats, un tas ir cits līmenis valodas kompetences paaugstināšanā, salīdzinot ar gadījumiem, kad uz kļūdām norāda skolotājs.

Studentu viedoklis par kļūdām svešvalodas runas formā

Valoda, arī svešvaloda, tiek izmantota gan runas, gan rakstu formā. Atkarībā no valodas eksistences paveida (standartvalodas, sarunvalodas, izloknes u. tml.), teksta tipa, saziņas mērķa, adresāta u. c. nozīmīgiem faktoriem rakstīšanai parasti ir iespējams veltīt vairāk laika, kā arī atvēlēt lielāku uzmanību teksta lingvistiskajai kvalitātei. Rakstītu tekstu var pārdomāt, precizēt, var izmantot vārdnīcas, pareizrakstības programmas u. tml. līdzekļus, ja tas ir nepieciešams, pat izmantot citu cilvēku palīdzību, piemēram, kāda, kam lietotā svešvaloda ir dzimtā valoda. Kaut arī ir tādi mutvārdu teksti, kas ir iepriekš sagatavoti un ko lielākoties, publiski uzstājoties, nolasa (plašāk par valodas paveidiem un to eksistenci mutvārdu formā sk. Lauze, 2004, p. 12–17, kā arī mutvārdu tekstu daudzveidību sk. Lauze, 2020), tieši runājot daudzās situācijās izpaužas spontanitāte kā būtiska mutvārdu teksta producēšanas pazīme, kas atklāj valodas lietotāja patiesās zināšanas un prasmes un to automatizācijas pakāpi.

Dokumentā *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei: mācīšanās, mācīšana, vērtēšana* runāšana kā viens no četriem valoddarbības veidiem ir iekļauts visu valodas apguves līmeņu vispārīgajā aprakstā, kur minēta spēja sazināties vienkāršiem teikumiem elementārās saziņas situācijās A līmenī, bet spēja sarunāties samērā brīvi un spontāni norādīta kā atbilstoša

vidējā līmeņa augstākajai pakāpei B2 un C līmenim (sk. EKPVA, 2006, p. 28–29). Runāšanas prasmes pašvērtējumā šajā dokumentā ir atsevišķi izdalīta mutvārdu teksta dialoga un monologa forma (sk. EKPVA, 2006, p. 31).

Valodas apguves process nav iespējams bez kļūdīšanās. Runāšanas kvalitatīvo aspektu raksturojumā minētajā dokumentā kļūdas nav pieminētas tikai viszemākajā un visaugstākajā valodas apguves līmenī – A1 un C2, taču citos līmeņos tās ir saistītas ar gramatiski pareizu valodas lietojumu (A2, B2 un C1 līmenī) vai runāšanas plūdumu, raitumu (B1). A2 līmenī valodas apguvējs vēl „sistemātiski pieļauj elementāras kļūdas”, taču, sākot ar B1 līmeni, lielākā vai mazākā mērā tiek akcentēta kļūdu labošana konkrētajā runāšanas kvalitātes aspektā (sk. EKPVA, 2006, p. 32–33).

Pētījuma gaitā tika izvirzīts pieņēmums: jo vairāk svešvalodu apgūst, jo vairāk toleranta lingvistiskā attieksme veidojas pret kļūdām, kas tiek pieļautas, runājot svešvalodā.

Lielākais apgūto valodu skaits (ieskaitot dzimto valodu), ko anketās uzrādīja respondenti, ir sešas (1,99 % studentu) un piecas (5,97 %). Vairums respondentu prot četras (32,27 %) un trīs (45,01 %) valodas, bet pārējie 14,76 % respondentu norādījuši, ka pārvalda divas valodas.

2. attēls

Anketas 2. fragments

Vai, runājot svešvalodā, kļūdas valodas lietojumā, Jūsprāt, ir pieļaujamas?

Lūdzam atbildi pamatot

- jā, ir pieļaujamas, jo

.....
.....
.....

- nav pieļaujamas, jo

.....
.....
.....

Lai noskaidrotu, vai respondenti vispār pieļauj faktu, ka svešvalodā varētu atļauties runāt ar kļūdām, tika uzdots jautājums par studentu lingvistisko attieksmi pret kļūdām valodas lietojumā (sk. anketas 2. fragmentu un 2. tabulu). Šajā gadījumā respondentiem tika piedāvāts daļēji slēgtais

jautājums ar iespēju paskaidrot tuvāk apgalvojumu vai noliegumu izvēlētajā atbildē.

Atbildot uz jautājumu, vai, kļūdas valodas lietojumā, runājot svešvalodā, ir pieļaujamas, vairums aptaujāto (89,2 %) atzīst, ka kļūdas svešvalodas runas formā ir pieļaujamas. Pamatojumam visbiežāk minēts arguments, ka svešvaloda nav dzimtā valoda (63 gadījumos) un ka tā ir svešvaloda (9 gadījumos), kas pēc būtības ir tas pats apgalvojums, tikai izteikts pretējā formā.

Liela daļa respondentu kļūdīšanos saista ar valodas apguves procesu: *Tas ir normāli kļūdīties mācību procesā un runā; Tādā veidā notiek valodas pilnveide; Apgūt valodu perfekti ir neiespējami; Ne vienmēr svešvalodas apguvei vidusskolās tiek pietiekami apjomīgs mācību kurss* u. tml. Ir aprakstītas arī iespējamās individuālās grūtības svešvalodas apguves fonētiskajā aspektā, pieminot vārdu izrunu, akcentu, runāšanas tempu u. c. No vienas puses, atbilstoši respondentu zināšanām un pieredzei svešvaloda un dzimtā valoda tiek pretstatītas. No otras puses, 13 gadījumos valodas apguves process negaidīti tiek vienādots, uzsverot, ka arī dzimtajā valodā runātāji pieļauj kļūdas, kas šķiet kā kļūdu pieļaušanas attaisnojums.

Daļā pamatojumu tiek uzsvērta atziņa, ka *galvenais ir spēt sazināties, lai otrs saprot runātāju*. Būtiski piebilst, ka tam ir ne tikai praktiska, bet arī teorētiska nozīme, jo šīs atziņas iespaidā lingvodidaktikā tika izstrādāta komunikatīvā pieeja. Svarīgākās pārmaiņas lingvodidaktikā, kas akcentē komunikatīvās kompetences pilnveidi, ir nosauktas par revolucionārām, jo tās pievērsa uzmanību runas prasmju mācīšanai un „atjaunoja pārlicību –, lai saprastu citus cilvēkus, vispirms jāspēj ar viņiem sarunāties” (Kramsch, 1994, p. 70). Mācot lietuviešu valodu kā svešvalodu un meklējot jaunus risinājumus šīs baltu valodas didaktikā ārzemniekiem (kopš 1990. gada), Meilute Ramonienė (*Meilutė Ramonienė*, 2002, p. 9) secina: „Ar to vien nepietiek, ka lingvistiskās formas tiek lietotas gramatiski pareizi. Nepieciešams tās lietot atbilstoši visam sarunas kontekstam. Vairumā gadījumu šāda sazināšanās kompetence lietuviski runājošajiem cittautiešiem ir svarīgāka nekā spēja bez kļūdām izmantot lingvistiskās konstrukcijas.”

Tomēr 8,4 % respondentu uz šo aptaujas jautājumu ir snieguši negatīvu atbildi, apgalvojot: *Ir jārunā gramatiski pareizi; Svešvalodu*

zināšanām ir jābūt labā līmenī. Dīvos gadījumos pieļauta atkāpe, ja kļūdīties sanāk emocionālu apsvērumu, respektīvi, uztraukuma dēļ, vai tad, ja ir pieļautas mazas kļūdas, kas nemaina visu kontekstu. Neliela daļa aptaujāto (2,4 %) ir šaubījusies par viennozīmīgu viedokli, tādējādi atrasti argumenti gan tam, ka kļūdas ir pieļaujamās, gan tam, ka tās nav pieļaujamās. Piemēram:

- jā, atkarībā no situācijas, ja esi tūrists Itālijā; nē, ja aizstāvu kādu darbu, runā darba vietā vai lietišķajā vidē kļūdas nav pieļaujamās;
- jā, jo valodu apguvējam nav automātiska ideāla valodas pratība; nē, jo vismaz pamata vienības, standartfrāzes, sveicienus jāmāk.

2. tabula

Studentu viedoklis par kļūdām svešvalodas runas formā

Runājot svešvalodā, kļūdas valodas lietojumā ir pieļaujamās	Runājot svešvalodā, kļūdas valodas lietojumā nav pieļaujamās	Runājot svešvalodā, kļūdas valodas lietojumā ir vai nav pieļaujamās atkarībā no situācijas
89,2 %	8,4 %	2,4 %

Iepriekš izvirzītais pieņēmums, ka apgūto valodu skaits pozitīvi korelē ar attieksmi pret valodas kļūdām, pētījuma gaitā neapstiprinājās, jo 8,4 % respondentu, kas izvēlējušies atbildes variantu, ka kļūdas svešvalodas lietojumā nav pieļaujamās, ir studenti ar atšķirīgu apgūto valodu skaitu – no divām līdz sešām.

Kļūdu rašanos ietekmējošie faktori

Lai noskaidrotu, kas ietekmē kļūdu rašanos svešvalodas lietojumā, respondentiem tika piedāvāts ranžēt četrus faktorus (sk. anketas 3. fragmentu), novērtējot to ietekmi no 5 līdz 0, kur 5 nozīmē 'vislielākā ietekme' un 0 – 'nav ietekmes' (respondentiem bija iespēja ar 5 punktiem novērtēt

vairākus vai pat visus faktoros). Pirmie divi faktori saistīti ar citām valodām, kas nav mērķvaloda, bet divi pēdējie – ar mērķvalodas apguvi.

3. attēls

Anketas 3. fragments

Cik lielā mērā kļūdu rašanos, Jūsprāt, ietekmē (lūdzam norādīt skalā no 5 līdz 0, kur 5 – vislielākā ietekme, 0 – ietekmes nav)						
	5	4	3	2	1	0
• dzimtā valoda.....						
• cita iepriekš apgūta svešvaloda....						
• nepietiekama mācīšanās.....						
• nepietiekama vingrināšanās.....						
valodas lietojumā praksē						

18,29 % respondentu uzskata, ka dzimtajai valodai ir vislielākā ietekme uz kļūdu rašanos svešvalodas lietojumā (piešķirot 5 punktus), un vairāk nekā ceturtā daļa (26,66 %) no šiem 18,29 % respondentiem dzimto valodu izvirza kā vienīgo svarīgāko faktoru, kas ietekmē svešvalodas kļūdainu lietojumu, citus faktoros vērtējot ar 0 (prioritāro izvēļu apkopojumu sk. 3. tabulā). Atsevišķos gadījumos šāda izvēle tiek arī skaidrota: *Kļūdas rodas, jo teikumu gribas veidot, balstoties uz dzimtās valodas noteikumiem*. Taču tiek izteikts arī viedoklis par valodu hierarhiju: *Cilvēkam ir vispirms jāapgūst sava valoda skolā un tikai tad ir jāķeras pie citu valodu izzināšanas, tādējādi netieši norādot, ka stabilas zināšanas dzimtajā valodā ir garants tam, lai interference nerastos*.

Pētnieki uzskata, ka dzimtajai valodai ir vērā ņemama ietekme uz kļūdu rašanos, runājot svešvalodā (par to vairāk sk. Wood, 2017). Stīvens Krašens (*Stephen Krashen*, 1981, p. 67) atbalsta uzskatu, ka dzimtās valodas ietekme uz svešvalodu ir saistīta ar zemu valodas apguves līmeni, norādot, ka šī ietekme mazinās, ja svešvalodas apgūvē tiek piedāvāts autentisks valodas materiāls un palielinātas valodas lietojuma iespējas. Dzimtās valodas ietekmē kļūdas rodas galvenokārt fonoloģijā, leksikā un gramatikā. Sākot lietot svešvalodu, valodas apgūvēji mēdz uz to pārņemt dzimtās valodas formas, nozīmes un kultūras aspektus, tādējādi izraisot kļūdas.

3. tabula

Kļūdu rašanos ietekmējošie faktori (prioritārā izvēlē)

	Dzimtā valoda	Cita iepriekš apgūta valoda
Pats svarīgākais faktors (5 punkti)	norāda 18,29 % no visiem respondentiem	norāda 6,88 % no visiem respondentiem
Vienīgais svarīgākais faktors	norāda 26,66 % no iepriekš minētajiem respondentiem	norāda 23,52 % no iepriekš minētajiem respondentiem
	Nepietiekama mācīšanās	Nepietiekama praktizēšanās
Pats svarīgākais faktors (5 punkti)	norāda 55,64 % no visiem respondentiem	norāda 60,72 % no visiem respondentiem
Vienīgais svarīgākais faktors	norāda 18,84 % no iepriekš minētajiem respondentiem	norāda 23,33 % no iepriekš minētajiem respondentiem

Kopumā dzimtās valodas ietekmes faktoru kā ļoti nozīmīgu (piešķirot 5 un 4 punktus) vērtē 39,43 % respondentu, kā vidēji nozīmīgu (piešķirot 3 un 2 punktus) – 41,05 %, bet kā nenozīmīgu (attiecīgi 1 un 0 punktu) – 19,52 % (visu izvēļu apkopojumu sk. 4. tabulā).

4. tabula

Kļūdu rašanos ietekmējošie faktori (visas izvēles)

	Dzimtā valoda	Cita svešvaloda	Nepietiekama mācīšanās	Nepietiekama praktizēšanās
Nozīmīgs faktors (5 un 4 punkti)	39,43 %	30,37 %	85,08 %	83,8 %
Vidēji nozīmīgs faktors (3 un 2 punkti)	41,05 %	58,7 %	13,3 %	15,4 %
Maznozīmīgs faktors (1 un 0 punktu)	19,52 %	10,93 %	1,61 %	0,8 %

Kā relatīvi mazāk nozīmīgs faktors, kas ietekmē kļūdu rašanos mērķvalodas lietojumā, tiek norādīta cita iepriekš apgūta svešvaloda (L2) – tāpat ir runa jau par trešās valodas (L3) apguvi. L2 par ļoti svarīgu faktoru, piešķirot 5 punktus, uzlūko 6,88 % studentu, bet par vienīgo svarīgāko – 23,52 % no viņiem. Kopumā 30,37 % respondentu saskata šīs ietekmes nozīmīgumu (piešķirot 5

un 4 punktus). Vairums respondentu citu iepriekš apgūtu svešvalodu uzskata par vidēji nozīmīgu faktoru – 58,7 % vai pat par nenozīmīgu – 10,93 %. Pastāv pieņēmums, ka cita iepriekš apgūta svešvaloda darbojas kā filtrs, kas neitralizē dzimtās valodas ietekmi uz apgūstamo mērķvalodu un tās lietojumu (Bardel, Falk 2007). Tomēr tas nenotiek gadījumos, kad dzimtā valoda ir tipoloģiski tuvāka L3 nekā L2. Kamilla Bardela (*Camilla Bardel*) un Ilva Falka (*Ilva Falk*) par svarīgu L3 apguves faktoru uzskata metalingvistiskās zināšanas par valodām (2020). Tās ir apgūtas iepriekš, gan skolā mācoties dzimto valodu, gan apgūstot svešvalodas. Šīs sakarības saskata arī valodas apguvēji: *Mācoties svešvalodas, jāmēģina atrast paralēles starp valodu, kuru apgūst, un tām, kuras jau ir apgūtas. Iespējams, pastāv vārdi vai izruna, kuras ir vienādas abās valodās, šādā veidā samazinot risku kļūdīties; Citu svešvalodu zināšana gan atvieglo, gan apgrūtina jaunu svešvalodu apgūšanu, jo ir daudz nostiprinājušos priekšstatu par kādas valodas likumsakarībām, kas citā valodā nav spēkā. Tas rada kļūdas.*

Šajā sakarā ir jārunā par valodas pārnesi (angl. *language transfer*), kas tiek raksturota kā izrietoša ietekme no mērķvalodas līdzībām vai atšķirībām ar jebkuru citu iepriekš apgūtu valodu (kaut vai nepilnīgi apgūtu) (Odlin, 1989). Valodas kļūdas, kas rodas pārneses jeb interferences rezultātā, ir gan atkāpes no dzimtās valodas normām kontaktvalodas ietekmē, gan dzimtās valodas negatīva ietekme uz mērķvalodas apguvi. Interference var izpausties visos valodas līmeņos – fonētiskajā, morfoloģiskajā, sintaktiskajā, leksiskajā, semantiskajā līmenī un vārddarināšanā. (LTSV, 2011, p. 40)

Kā divi nākamie faktori, kas varētu ietekmēt kļūdu daudzumu svešvalodas lietojumā, tika vērtēta nepietiekama mācīšanās un nepietiekama vingrināšanās svešvalodas lietojumā praksē, proti, reālas saziņas situācijās, nevis mācību vidē. Kopumā abiem šiem faktoriem studenti piešķīruši lielāku vērtību nekā iepriekš apgūto valodu faktoram.

85,08 % respondentu uzskata, ka kļūdas svešvalodas lietojumā ir skaidrojamas tieši ar nepietiekamu mācīšanos (vērtējums ar 5 un 4 punktiem), bet kā pašu svarīgāko faktoru, vērtējot to ar 5 punktiem, atzīst 55,64 % no visiem respondentiem. No tiem 18,84 % respondentu mācīšanos izvirza kā vienīgo svarīgāko faktoru, kas ietekmē svešvalodas kvalitatīvu lietojumu, citiem faktoriem punktus nemaz nepiešķirot. Pamatojot savus uzskatus,

respondenti lieto saukļiem līdzīgas frāzes: *Mūžu dzīvo – mūžu mācieties!; Mācīties, mācīties un vēlreiz mācīties!; Galvenais ir mācīties no savām kļūdām.*

Tikai 13,3 % respondentu uzskata mācīšanos par vidēji nozīmīgu faktoru (piešķirot 3 un 2 punktus) un 1,61 % – par nenozīmīgu faktoru (piešķirot attiecīgi 1 un 0 punktu).

Tāpat augstu tiek vērtēta praktizēšanās nozīme svešvalodas lietojumā, sazinoties ar citiem šajā valodā runājošajiem: *Latviešiem kļūdas svešvalodas lietojumā rodas tieši no nepietiekamām saziņas procesa iespējām; Kļūdas rodas, kad valodu nelieto pietiekami daudz. Tā ir jādzird un vairāk jāpraktizē, runājot ar šīs valodas pratējiem; Lai iemācītos svešvalodu, tā obligāti ir jālieto, sarunājoties ar cilvēkiem, ne tikai lasot, rakstot; Valoda ir jālieto ikdienā.* Kopumā 60,72 % respondentu svešvalodas lietojumu praksē uzlūko par ļoti nozīmīgu faktoru (5 punkti) un 23,33 % no viņiem – par vienīgu svarīgāko, salīdzinot ar citiem trim faktoriem. Ar 4 un 5 punktiem šo faktoru vērtē 83,8 % studentu, ar 3 un 2 punktiem – 15,4 %, bet ar 1 un 0 punktu – tikai 0,8 % respondentu.

Ja uz abiem pēdējiem faktoriem – nepietiekamu mācīšanos un nepietiekamu valodas lietojumu praksē – raugās kopumā, tad jāsecina, ka gandrīz trešdaļa respondentu (30,76 %) abus šos aspektus vērtē kā pašus nozīmīgākos, kas ietekmē kļūdu rašanos. Respondenti uzsver mācīšanās nozīmi: *Ar laiku, cītīgi mācoties, runājot, tās [kļūdas] izzudīs.* Savukārt nav respondentu, kas kā abus nozīmīgākos faktoros vērtētu dzimtās valodas un citas iepriekš apgūtas svešvalodas ietekmi.

Tātad, pēc respondentu skatījuma, kļūdas svešvalodas apguvē un lietojumā visvairāk ietekmē nepietiekama mācīšanās un nepietiekams valodas lietojums saziņā. Secināms, ka mūsdienās svešvalodu apguvēji tomēr drošāk balstās uz sevi pašu – savu prasmi mācīties valodu un izmantot visas iespējas, lai vingrinātos valodas praktiskajā lietojumā, – nevis uz blakus faktoriem vai ārējiem apstākļiem.

Studentu izmantotie kļūdu novēršanas veidi

Lai uzzinātu, kādā veidā respondenti paši ir centušies novērst iespējamās kļūdas svešvalodas lietojumā, anketā tika iekļauts vairākatbilžu jautājums (sk.

anketas 4. fragmentu), kurā piedāvāti astoņi atbilžu varianti ar iespēju uzrakstīt vēl citu variantu, kurš iepriekš nav minēts. Trīs respondenti uz šo jautājumu nav atbildējuši.

4. attēls

Anketas 4. fragments

Kā pats/pati esat centies/centusies novērst iespējamās kļūdas svešvalodas lietojumā? Lūdzam norādīt ar x atbilstošo; var izvēlēties vairākas atbildes	
1.	Noskaidroju vārda tulkojumu
2.	Noskaidroju vārda izrunu
3.	Pārliecinājos par vārda nozīmi vārdnīcā
4.	Sameklēju nepieciešamo gramatikas likumu
5.	Vēršos pēc palīdzības pie skolotāja vai citas personas, kas labi zina konkrēto svešvalodu
6.	Paskatos <i>Google</i> , kā citi to raksta/izrunā
7.	Necenšos novērst iespējamās kļūdas svešvalodas lietojumā
8.	Cits variants

Aptaujas rezultāti apliecina, ka studentu pieeja kļūdu novēršanai ir daudzveidīga un samērā individuāla, jo kopumā ir izveidotas 53 atbilžu kombinācijas, kurās visbiežāk ir iekļauti šādi kļūdu novēršanas veidi:

- noskaidroju vārda tulkojumu – 1. variants (223 reizes);
- noskaidroju vārda izrunu – 2. variants (193 reizes);
- vēršos pēc palīdzības pie skolotāja vai citas personas, kas labi zina konkrēto svešvalodu – 5. variants (156 reizes);
- paskatos *Google*, ka citi to raksta/izrunā – 6. variants (127 reizes);
- pārliecinājos par vārda nozīmi vārdnīcā – 3. variants (113 reizes).

Vien retos gadījumos (6 reizes) studenti ir atzīmējuši tikai vienu atbilžu variantu. Vairums respondentu ir veidojuši atbilžu variantu kombinācijas, no kurām visbiežāk ir izveidotas šādas:

- 1., 2., 5. un 6. variants (31 reize);
- 1., 2. un 5. variants (24 reizes);
- 1., 2. un 6. variants (20 reižu).

Retāk (61 reizi) kā viens no kļūdu novēršanas veidiem ir norādīta nepieciešamā

gramatikas likuma meklēšana (4. variants). Jāņem vērā, ka kļūdu pamanīšana un mazināšana svešvalodas lietojumā no runātāja prasa uzmanību, piepūli un pacietību. Apgūstamās valodas pilnveide tiek turpināta neformālos apstākļos, ārpus mācību vides augstskolā. Šajā ziņā pētījuma rezultāti saskan ar Arvila Šalmes (2011, p. 35) atzinumu: „Šādā mācību procesā parasti automatizētas iemaņas veidojas ilgstošas un intensīvas prakses rezultātā, runātājam saziņā mēģinot reproducēt pilnas nozīmes izteikumus, bet nesaistot to lietojumu ar valodas teorētiskajām likumībām.”

Tikai seši respondenti ir atzinuši, ka necenšas novērst iespējamās kļūdas svešvalodas lietojumā, izvēloties 7. atbilžu varianta formulējumu. Tāpat tikai daži respondenti ir izmantojuši 8. variantu – iespēju pievienot savu atbildi: *Uzlabojot vārdu krājumu; Pavaicāju draugam, vai viņš zina vārdu; Ja ir zināms kāds, kas tajā valodā runā, tad pajautāju tam cilvēkam, ko tas vārds nozīmē.* Vispārinot papildus minētos kļūdu novēršanas veidus, tie būtu iekļaujami jau paredzētajos atbilžu variantos.

Secināms, ka lielākā daļa respondentu domā par to, kā novērst kļūdas svešvalodas lietojumā. Savukārt, runājot par izvēlēm, redzams, ka vēlreiz apstiprinās pētījuma pirmajā posmā secinātais (sk. iepriekš minēto raksta ievadā): precizitāte leksikā tiek uzskatīta par prioritāru salīdzinājumā ar izteikuma gramatisko korektumu – tikai ceturtdaļa aptaujāto (24,4 %) atzīst, ka iespējamās kļūdas svešvalodas lietojumā cenšas novērst, izmantojot gramatikas likumus.

Nobeigums

Ir vērts atcerēties, ka svešinieks, kurš ir ieradies citā zemē kā tūrists un mēģina runāt vietējā valodā, rada labvēlīgu komunikācijas pamatu. Tāpēc kļūdām viņa runā uzmanība netiek pievērsta, galvenais ir saziņas kvalitāte un saprašanās.

Var pievienoties Deivida Kristala (*David Crystal*, 2019, pp. 279–280) aicinājumam: „Nekad nebaidieties pamēģināt runāt citā valodā! Nekad nebrauciet uz citu valsti bez vārdnīcas kabatā! Centieties katru dienu apgūt kaut vienu jaunu vārdu! Un nesatraucieties par kļūdām. Es nepārtraukti kļūdos, runājot citās valodās, bet vienmēr esmu ticis galā. Jebkuram cilvēkam patīk, ja citi cenšas runāt viņa valodā.”

Taču ne visi apgūst svešvalodu, lai ceļotu pa svešām zemēm. To, vai, runājot svešvalodā, ir vai nav pieļaujamas kļūdas, nosaka saziņas situācija un mērķis, kā arī valodas apguves līmenis. Ja svešvalodu izmanto profesionālām vajadzībām, it sevišķi formālās runas situācijās, kļūdas nebūtu pieļaujamas. Gadījumos, kad runātājam ir sanācis kļūdīties un ir izdevies pašam to pamanīt, ir iespējams atkārtot sacīto izlabotā veidā vai atvainoties par pārteikšanos. Neformālās runas situācijās ikdienā saziņas partneriem pārsvarā ir saprotoša lingvistiskā attieksme pret iespējamo kļūdīšanos, tomēr jāpatur prātā, ka valodas kļūdas var radīt pārpratumus.

Pētījumā iegūto datu apstrādes un interpretācijas rezultātā ir iegūtas atbildes uz pētījuma mērķi iekļautajiem jautājumiem:

- 1) vērtējot kļūdas, kas rodas gan svešvalodas apguves procesā, gan lietojumā, gandrīz puse respondentu nosliecas par labu viedoklim, ka svešvalodas apgūvē kļūdas ir normāla parādība, kurām tomēr ir jāpievērš uzmanība, lai tās pēc iespējas neatkārtotu un izskaustu. Savukārt, runājot par valodas lietojumu, aptuveni trešdaļa respondentu kļūdas uzskata par sliktu svešvalodas lietojuma pazīmi;
- 2) zināmā pretrunā iepriekšminētajam ir studentu lingvistiskā attieksme pret to, vai kļūdas ir pieļaujamas, runājot svešvalodā. Teju deviņas desmitdaļas respondentu apstiprina kļūdu pieļaujamību, lietojot svešvalodu mutvārdos;
- 3) viedoklī par galvenajiem faktoriem, kas ietekmē kļūdu rašanos, respondenti akcentē nepietiekamu mācīšanos un nepietiekamu valodas lietojumu reālā saziņā. Tie lielā mērā ir subjektīvi un arī paškritiski spriedumi, kas attiecināmi uz pašu studentu kā valodas apgūvēju/lietotāju centīgumu un piepūli, kā arī ieinteresētību svešvalodas kvalitātes paaugstināšanā;
- 4) domājot par to, kā kļūdas novērst, lai uzlabotu svešvalodas zināšanas un valodas lietojuma kvalitāti, respondenti norāda, ka galvenokārt izmanto darbības, lai nekļūdītos leksiskajā aspektā, noskaidrojot vārda nozīmi un/vai tā izrunu. Šajā ziņā studenti biežāk pajaujas uz citiem konkrētās svešvalodas lietotājiem, nevis uz normatīvajiem avotiem (vārdnīcām, gramatikām).

Visticamāk, ka diendienā cilvēki, kas apgūst kādu svešvalodu, par valodas lietojuma kļūdām nedomā kategorijās labi/slikti, pieņemami/nepieņemami, kā arī nedomā par savu attieksmi pret tām. Piedalīšanās aptaujā un anketas aizpilde respondentiem deva iespēju iedziļināties šajā jautājumā, dziļāk paraugties uz savu valodas apguvēja un valodas lietotāja pieredzi, kas turpmāk varētu arī ietekmēt svešvalodas apguves procesu un rezultātu, kurš tādējādi īstenojas kvalitatīvā valodas lietojumā.

Literatūra

- Bardel, C., Falk, Y. (2007). The role of the second language in third language acquisition: The case of Germanic syntax. *Second Language Research*, 23(4), 459–484.
- Bardel, C., Falk, Y. (2020). L1, L2 and L3: Some or different? *SAGE journals*.
<https://doi.org/10.1177/0267658320941033>
- Cargile, A. C., Giles, H., Ryan, E. B., & Bradac, J. J. (1994). Language attitudes as a social process: A conceptual model and new directions. *Language and Communication*, 14(3), 211–236.
- Corder, S. P. (1967). The significance of learners' errors. *International Review of Applied Linguistics*, 5, 161–170.
uky.edu/~tmclay/Corder%201967.pdf
- Druvieta, I. (2021). Lingvistiskā attieksme valodas politikā. Un I. Druvieta. (Zin. Red.), *Latviešu lingvistiskā attieksme: vērtības, pārlicība, prakse. Kolektīva monogrāfija* (II. 18–28). Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds.
- EKPVA 2006 – Eiropas Padome. (2006). Valodas politikas nodaļa. *Eiropas kopīgās pamatnostādnes valodu apguvei : mācīšanās, mācīšana, vērtēšana*. Madonas poligrāfists.
- Karra, M. (2019, March 17). Second language acquisition: Learners' errors and error correction in language teaching. *Sciword: Translation and Interpreting Tips and Thoughts*.
<http://www.fresneltranslations.com/blog/2019/03/17/second-language-acquisition-learners-errors-and-error-correction-in->

language-teaching.html

- Kibermane, K., & Kļava, G. (2016). Latvijas iedzīvotāju valodu prasme. Un L. Lauze (Zin. red.), & G. Kļava (atb. red.). *Valodas situācija Latvijā: 2010–2015*. Sociolingvistisks pētījums. LVA.
- Kramsch, C. (1994). *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford University Press.
- Krashen, S. (1981). *Second language acquisition and second language learning*. Pergamon press Inc.
- Kristals, D. (2019). *Mazā valodas grāmata*. Tulk. Ina Druviete, zin. red. Sanda Rapa. LVA.
- Laiveniece, D., & Lauze, L. (2020). Valodas kļūdas svešvalodu apguves procesā: studentu pieredzes atspoguļojums. *Valodu apguve: problēmas un perspektīva, XVI*: zinātnisko rakstu krājums. LiePA, 352–368. <https://doi.org/10.37384/VA.2020.16.352>
- Lauze, L. (2004). *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā*. LiePA.
- Lauze, L. (2020). Mutvārdu teksts un tā elementu atveide rakstu formā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi. Populārzinātnisku rakstu krājums, 15*, 118–133. Latviešu valodas aģentūra.
- Lyons, D. (2018). *Why Making Mistakes Is The Best Way to Learn a Language*. <https://www.babbel.com/en/magazine/why-making-mistakes-best-way-learn-language>
- LTSV 2011 – *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2011). Latviešu valodas aģentūra.
- Odlin, T. (1989). *Language transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524537>
- Ramoniene, M. (2002). Pieredze, mācot lietuviešu valodu kā svešvalodu. *Tagad: LVAVP informatīvais biļetens, 3*, 8–10.
- Szynalski, T. P. (b. g.) *The role of mistakes in language learning*. <https://www.antimoon.com/how/mistakes-in-learning.htm>
- Šalme, A. (2011). *Latviešu valodas kā svešvalodas apguves pamatjautājumi*. Latviešu valodas aģentūra.
- VPSV 2007 – *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. (2007). LU

Latviešu valodas institūts.

Wood, J. F. (2017). Errors in Second/Foreign Language Learning and Their Interpretations. *Education and Linguistics Research*, 3(1).
<https://doi.org/10.5296/elr.v3i1.10251>

Diāna Laiveniece

Liepāja University, Latvia
diantra@gmail.com

Linda Lauze

Liepāja University, Latvia
lindalauze@gmail.com

**STUDENTS' LINGUISTIC ATTITUDE TOWARDS LANGUAGE
MISTAKES/ERRORS IN LEARNING AND USING A FOREIGN
LANGUAGE**

Summary. As the intensity of communication increases, the number of language mistakes/errors increases. Nowadays, the acquisition and use of a foreign language often takes place in parallel, and language mistakes/errors are a natural part of this process but this does not mean that they must be tolerated. The study is based on the results of a sociolinguistic survey obtained in 2018 and 2019. 253 students of four Universities and specialties, as well as different study levels from Liepāja, Ventspils and Rīga participated in the survey anonymously. Most of the respondents indicated that Latvian was their mother tongue; for a small number of participants, it was a second language or a foreign language. The surveyed students also differed in the type and number of foreign languages acquired. The present paper is the second part of a wider study (see the results of the first stage of the research by Laiveniece and Lauze, 2020). The aim of this paper is to characterize students' linguistic attitude towards language errors in learning and using a foreign language: how to evaluate errors, whether errors are generally permissible, what affects them, and how to eliminate them. In the course of the research, an assumption emerged: the more foreign languages are learned, the more tolerant the linguistic attitude is towards mistakes/errors that are made when speaking a foreign language. However, the analysis of the questionnaire findings did not confirm this. Most of the respondents attributed errors to the language learning process. Whether or not errors were made when speaking a foreign language was determined by the situation and purpose of the communication, as well as the level of language acquisition.

Keywords: causes of mistakes/errors; error prevention; foreign language acquisition; use of a foreign language; language mistakes; language errors; linguistic attitude; students.

Diāna Laiveniece

Liepojos universitetas, Latvija
diantra@gmail.com

Linda Lauze

Liepojos universitetas, Latvija
lindalauze@gmail.com

**LINGVISTINIS STUDENTŪ POŽIŪRIS Ī KLAIDAS MOKANTIS
UŽSIENIO KALBŪ IR JAS VARTOJANT**

Santrauka. Intensyvējant komunikacijai, auga kalbos klaidū skaičius. Mūsū laikais užsienio kalbū mokymasis ir vartojimas dažnai vyksta paraleliai, tad kalbos klaidos yra natūrali šio proceso dalis, tačiau tai nereiškia, kad su jomis reikia susitaikyti. Tyrimo pagrindā sudaro sociolingvistinē apklausa, vykdyta 2018 ir 2019 m., kurioje anonimiškai dalyvavo 253 įvairių tautybių ir specialybių bei skirtingū studijų pakopū studentai, besimokantys keturiuose Latvijos aukštosiuose mokyklose (Liepojoje, Ventspilyje ir Rygoje). Didžioji dalis respondentū nurodē, jog latvių kalba jiems yra gimtoji, kitiems – tai antroji arba užsienio kalba. Apklaustieji studentai skiriasi ir pagal užsienio kalbū mokymosi būdā ir pagal pačių kalbū kiekį. Straipsnyje pristatomas tyrimo tęsinys (pirmojo etapo rezultatus pristatē Laiveniece ir Lauze, 2020), jo tikslas – apibūdinti lingvistinį studentū požiūrį į klaidas, daromas mokantis užsienio kalbū ir jas vartojant. Svarstomi šie klausimai: kaip vertinti klaidas, ar klaidos apskritai leistinos, kas jas sukelia ir kaip jų išvengti. Tyrimo metu buvo iškelta hipotezē: kuo daugiau užsienio kalbū išmokstama, tuo lingvistinis požiūris į klaidas, daromas kalbant užsienio kalba, yra tolerantiškesnis. Vis dėlto apklausos medžiagos analizē keltos hipotezės nepatvirtino. Didelē dalis respondentū klaidū darymā sieja su kalbos mokymosi procesu. Tai, ar kalbant užsienio kalba yra ar nėra toleruotinos klaidos, lemia bendravimo situacija ir tikslas, kuriuos kalbos vartotojas dažniausiai geba skirti. Tačiau tam, ar kalbėtojui pavyksta pasiekti bendravimo situacijā ir tikslā atitinkančią kalbėjimo kokybę, didžiausią įtakā daro kalbos mokėjimo lygis.

Pagrindinės sąvokos: klaidū priežastys; klaidū šalinimas; lingvistinis požiūris; studentai; užsienio kalbos mokymasis; užsienio kalbos vartojimas; kalbos klaida.